

РОЗВИТОК ЕКСПОРТНО-ІМПОРТНИХ ОПЕРАЦІЙ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

На сучасному етапі ринкових відносин необхідним є розвиток зовнішньоекономічної діяльності з метою підвищення ефективності економіки України. Розвиненість зовнішньоекономічної діяльності характеризує відкритість економіки, її включеність до загальносвітових економічних процесів. У свою чергу стан, масштаб і структура зовнішньоекономічної діяльності визначені внутрішнім економічним розвитком тієї чи іншої країни.

Значення зовнішньоекономічної діяльності для аграрного сектора України важко переоцінити. У процесі здійснення ринкових трансформаційних перетворень аграрні підприємства одержали право самостійного виходу на зовнішній ринок. Серед можливих напрямів зовнішньоекономічної діяльності для аграрних підприємств особливе місце займає експорт та імпорт продукції.

Вивченню особливостей експортно-імпортних відносин на ринку аграрної продукції присвячено праці багатьох науковців, серед яких: Г. Азоева, І. Багрова, О. Бородіна, С. Кваша, М. Портер, В. Рибалкін, П. Саблук, Ю. Скірко, О. Шубравська, А. Юзефович та ін.. Проте значна частина питань залишилась поза увагою вчених. Це визначило актуальність і спрямованість даного дослідження, в основі якого лежать вивчення особливостей розвитку експортно-імпортних операцій в аграрних підприємствах Миколаївської області та окреслення шляхів підвищення їх ефективності.

Експортно-імпортні операції вважаються найбільш поширеними видами зовнішньоторговельних операцій, оскільки саме на них припадає майже 80% усіх здійснюваних у зовнішньоекономічній діяльності операцій.

В.І.Рибалкін трактує поняття експортно-імпортні операції як продаж/купівлю товарів суб'єктами ЗЕД та їх ввезення/вивезення через митний кордон країни, а також відзначає складний механізм взаємин, що виникають під час їх здійснення. За визначенням В.В.Козика експортно-імпортні операції здійснюються на комерційних засадах, на підставі укладання та виконання міжнародних торговельних угод - контрактів купівлі-продажу.

У міжнародній торговельній практиці використовуються два основні методи здійснення експортно-імпортних операцій, а саме:

- прямий експорт та імпорт (передбачає постачання товарів промисловими підприємствами безпосередньо іноземному споживачеві або закупівлю в нього відповідних товарів);
- непрямий експорт та імпорт (припускає продаж і купівлю товарів через торговельних посередників).

Експортно-імпортні операції передбачають наявність суб'єктів, які здійснюють цю діяльність, і об'єктів, на які ця діяльність спрямована.

Проаналізуємо сучасний стан здійснення експортно-імпортних операцій аграрних підприємств Миколаївської області.

У 2013 році на Миколаївщині відбулася активізація зовнішньої торгівлі товарами та послугами. Обсяг експорту товарів та послуг збільшився порівняно з 2012 роком на 7,3% і становив 2795,1млн.дол. США, імпорту – на 2,6% і склав 1007,1 млн.дол. США. Позитивне сальдо зовнішньої торгівлі регіону становило 1788 млн.дол. США при переважанні експорту над імпортом у 2,8 раза (у 2012 році – відповідно 1622,9 млн.дол. США та 2,7 раза).

Аналізуючи динаміку обсягів експорту аграрної продукції Миколаївської області, варто зазначити, що відбулось значне збільшення вартості експортних операцій у 2013 році в порівнянні з 2009 роком на 70,3%, а в порівнянні з 2011 роком в 2,3 рази. Практично весь експорт сільгосппродукції визначила продукція рослинництва. Торік на неї припало 99,9% поставок (у 2012р. – 99,4%). При цьому обсяг – на 75,1%, овочів – на 67,7%, соєвих бобів – на 57,8% та пшениці – на 19,4% поставок, зріс на 1,9% порівняно з 2012р і склав 1076,1 млн.дол. США.

Переважну частину рослинницької продукції склали зернові культури, яких відвантажено за кордон на суму 792,4 млн.дол. США, більше чверті експорту припало на насіння і плоди олійних рослин (278,8 млн.дол. США), решту становили їстівні плоди та горіхи (3,2 млн.дол. США) та овочі (1,7 млн.дол. США). Зернові культури експортувалися до 44 країн світу проти 38 у 2012р. і практично всі надійшли до країн далекого зарубіжжя. Зокрема до країн Азії та Африки вивезено зернових на 402,6 млн.дол. США та 278,1 млн.дол. США (або 50,8% та 35,1% відповідно), в європейські країни – на 101,7 млн.дол. США (12,8%). Найбільшими споживачами зернової продукції стали Єгипет (29,4% річного експорту зернових), Ісламська Республіка Іран (18,1%), Сирійська Арабська Республіка (9,9%), Саудівська Аравія (5%), Туніс (4,3%), Японія (3,9%) та Іспанія (3,8%).

Насіння та плоди олійних рослин у 2013р. експортувалися до 24 країн світу (у 2012р. – до 27 країн), в основному у країни далекого зарубіжжя. До країн Європи спрямовано 60,6% річних поставок, Азії – 32,3%, Африки – 7%. На країни СНД припало 0,1% поставок. Основними споживачами цього виду

сільгосппродукції стали Швейцарія (34,5%), Пакистан (21%), Єгипет (7%), Нідерланди (6,9%), Бельгія (6,7%), Німеччина (5,7%) та Сирійська Арабська Республіка (4%).

Отже, в результаті найвагомими чинниками позитивного сальдо за даний період залишаються високі обсяги експорту зернових культур, олій, насіння олійних культур.

Таблиця 1. Динаміка обсягів експорту сільськогосподарської продукції аграрних підприємств Миколаївської області, млн. дол.

Види продукції	Роки			2013р. у % до 2011р.
	2011	2012	2013	
Продукція рослинництва - всього	515	1055,8	1076	208,9
- у т.ч.:				
- зернові культури	330,6	853,3	792,3	239,6
- насіння олійних культур	162,7	179,3	278,8	171,3
- їстівні плоди та горіхи	16,1	18,0	3,2	19,9
- овочі та коренеплоди	5,6	5,2	1,7	30,4
Продукція тваринництва - всього	23,93	6,3	8,71	36,4
- у т.ч.:				
- молочна продукція	23,9	6,3	8,7	36,4
- м'ясо та харчові субпродукти	0,03	0,00	0,01	33,3
Всього	538,93	1062,1	1084,71	201,3

Дані таблиці показують, що в динаміці обсягів експорту сільськогосподарської продукції аграрних підприємств Миколаївської області відбулись суттєві зміни. Так, експорт зернових культур та насіння олійних культур у 2013 році в порівнянні з 2011 роком збільшився відповідно в 2,4 рази та 1,7 рази. Обсяги експорту їстівних плодів та горіхів та овочів та коренеплодів навпаки зменшилися на 80,1% та 69,6% відповідно у 2013 році в порівнянні з 2011 роком.

Значних змін зазнали обсяги експорту продукції тваринництва. Якщо в 2011 році обсяги експорту становили 23,9 млн. дол., то в 2013 році 8,7 млн. дол., тобто зменшилися на 63,6%.

Хоча імпорт сільськогосподарської продукції відіграє не таку значну роль в економіці області, як експорт, дослідження стану цього виду зовнішньої торгівлі є важливою частиною аналізу зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств регіону та їх економічного стану в цілому.

Таблиця 2. Динаміка обсягів імпорту сільськогосподарської продукції аграрних підприємств Миколаївської області, млн. дол.

Види продукції	Роки			2013р. у % до 2011р.
	2011	2012	2013	
Продукція рослинництва - всього	4,1	6,4	5,7	139,0
- у т.ч.:				
- зернові культури	-	1,9	1,2	*
- насіння олійних культур	1,7	2,5	2,4	141,2
- їстівні плоди та горіхи	1,1	1,7	2,0	181,8
- овочі та коренеплоди	1,3	0,3	0,1	33,3
Продукція тваринництва - всього	9,9	19,7	29,42	297,2
- у т.ч.:				
- молочна продукція	-	-	0,02	*
- м'ясо та харчові субпродукти	9,0	18,3	28,0	311,1
- інша продукція тваринного походження	0,9	1,4	1,4	155,6
Всього	14,0	26,1	35,12	250,8

Аналізуючи дані таблиці 2 можна зробити висновок, що обсяги імпорту сільськогосподарської продукції значно зросли, особливе це стосується продукції тваринництва. Так, за останні три роки імпорт даної продукції збільшився майже в три рази. На нашу думку, передумовою масованого імпорту м'ясної продукції є внутрішній дисбаланс між її виробництвом і споживанням. У структурі імпорту тваринницької продукції 95,3% припало на м'ясо та їстівні субпродукти з США, Бразилії та Канади, 4,6% – на інші продукти тваринного походження з Бразилії та Узбекистану, решта – на молочні продукти з Російської Федерації.

Збільшилися і обсяги імпорту продукції рослинництва на 39,0%, особливо це відноситься до їстівних плодів та горіхів (81,8%) та насіння олійних культур (41,2). Закордонні закупівлі рослинницької продукції на 42,1% склалися із поставок насіння та плодів олійних рослин з Китаю, Франції, США, Чілі та Туреччини, на 34,5% – з їстівних плодів та горіхів з Еквадору та Португалії, на 21,3% – із зернових культур з Угорщини, Румунії та Франції і на 2,1% – з овочів, переважно, з США, Нідерландів та Німеччини.

Отже, розвиток експортно-імпортних операцій в аграрному секторі необхідний для забезпечення стійкого розвитку національної економіки в умовах глобалізації, розширення її міжгосподарських зв'язків, здобуття країною достойного місця в світовій економіці та політиці. Крім того розвиток останніх дозволить

привабити іноземних інвесторів в ті галузі АПК, привабливість яких для закордонного бізнесу в теперішній час вважається недостатньою. Нарощування аграрного експорту та імпорту призведе до оздоровлення економічної і соціальної ситуації в АПК. Збільшення виробництва аграрної продукції, спрямованої на експорт, дозволить:

- створювати нові робочі місця;
- підвищувати купівельну спроможність всередині країни;
- розширювати базу оподаткування, підвищити можливість одержання іноземної валюти, необхідної для модернізації і структурної перебудови аграрних підприємств на базі новітніх технологій і видів техніки;
- забезпечити імпорт тих товарів, для виробництва яких не має достатніх ресурсів і сприятливих умов.

Відомості про авторів

ОЛІЙНИК Тетяна Георгіївна

Кандидат економічних наук, старший викладач кафедри менеджменту організацій та права

Миколаївський національний аграрний університет

Наукові інтереси: управління сільськогосподарськими підприємствами, зовнішньоекономічна діяльність

Телефон:

e-mail: 349984@mail.ru